

ТАЪЛИМ ЖАРАЁНИДА АХБОРОТ-КОММУНИКАЦИЯ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ

Шавкатжон Охонжонович Абдилоев ¹

¹ Фарғона Давлат университети,
чет тили факультети ўқитувчиси

<https://doi.org/10.5281/zenodo.5812750>

МАҚОЛА ТАРИХИ

Qabul qilindi: 10-Dekabr 2021

Ma'qullandi: 15-Dekabr 2021

Chop etildi: 20-Dekabr 2021

KALIT SO'ZLAR

самарадорлик, ахборот-коммуникация, замонавий АКТ, лойиҳа, кўргазмалилик, электрон ресурс.

ANNOTATSIYA

Ушбу мақолада таълимда юқори натижага эришиш учун ахборот-коммуникация технологиялардан самарали фойдаланишнинг аҳамияти, турлари ва методлари ҳақида фикр юритилади. Мақолада бундай методнинг турли босқичлари орқали ўқувчилар юқори натижаларга эришишлари ҳақида батафсил тўхталиб ўтилди.

Бугунги кун ўқитувчиси замонавий техника ва технологиялардан профессионал даражада хабардор бўлиши, шу орқали дарс жараёнида ўқувчиларни дарсга кўпроқ жалб эта олиши замонавий педагогнинг муҳим вазифаларидан бири бўлиб қолди, чунки бугунги ёшларнинг дунёқараши ижтимоий тармоқлардан фойдаланиш ҳисобидан кўплаб маълумотларга эга эканлиги барчамизга аён дир. Шу билан бирга ўқувчилар ва дарсликлар ўртасидаги муносабат, ҳамкорликни шакллантириш, ўқувчиларнинг дарсликларда берилган топшириқлар билан мустақил равишда шуғулланиш кўникмасини шакллантириш таълим-

тарбия жараёнидаги муҳим вазифалардан бири ҳисобланади. Бу вазифа ўқитувчидан дарс жараёнини ташкиллаштиришда катта масъулият ва ижодкорликни талаб этади.

Замонавий педагогик тажрибалар ўқувчиларни мустақил ишлашга ўргатиш, билим олишга бўлган қизиқишларини янада орттириш, шунингдек ўзимизни ва ўзгаларни баҳолай олишни талаб этади.

Шунга кўра педагог олдида турли саволлар пайдо бўлади: Маълум бир фандаги бирор мавзунини ўрганишда таълим жараёнининг босқичларида қандай таълим шаклларидан фойдаланиш мумкин? Топшириқларнинг хусусиятларидан

келиб чиққан ҳолда қўшимча дидактик материаллар, турли воситалардан фойдаланиш орқали қандай самарадорликка эришиш мумкин?

Замонавий ўқитиш— ўқитувчидан катта ижодий куч талаб этиладиган ва алоҳида тайёргарлик билан ўтиладиган мураккаб таълим жараёни ҳисобланади. Бу жараён ўқувчиларга мустақкам билим берувчи материалларни ўзида акс этган таълим концепциясинини ишлаб чиқиш ва ҳар бир мавзунинг хусусиятлари ва имкониятларини инобатга олиб дарсга тайёргарлик кўришни тақозо этади. Ижодийлик принципи асосида ташкил этилган бундай ноанъанавий дарслар орқали, албатта, юқори самарадорликка эришилади.

Одатда, ноанъанавий дарслар маълум бир мавзуни ўзлаштиргандан сўнг барча ўқувчиларни дарсга қатнаштирган ҳолда ўқитувчи назоратида ўтказилади. Бундай дарсларда турли методик, педагогик ва психологик мақсадларни ўзида мужассам этган натижаларни кузатишга эришиш мумкин: ўқувчиларнинг маълум мавзу бўйича билим, кўникма ва малакалари назорат қилинади; ўрганувчиларнинг машғулотга нисбатан жиддий муносабатлари шакллантирилади; бунда ўқитувчининг машғулотдаги минимал иштироки кузатилади.

Юқори самара берувчи ноанъанавий услублар сифатида машғулот-ўйин, машғулот—дискуссия, машғулот—танлов каби таълим турларини мисол келтириш мумкин.

Замонавий жамият ривожланиши шуни тақозо этадики, бугунги кунда ҳар қандай соҳани, шу

жумладан таълим-тарбия соҳасини ҳам компьютер ва ахборот воситаларисиз тасаввур этиш қийин. Шу нуқтаи назардан таълим жараёнида ахборот-коммуникация технологиялардан самарали фойдаланиш ўқитувчи фаолиятининг самарадорлигини оширади, педагогик фаолиятнинг хилма-хиллигини таъминлайди.

Бу таълим тури нафақат ўқувчиларнинг мустақил билим олишга ундайди, балки ўрганиш жараёнининг қизиқарли, жонли бўлишига замин яратади.

Замонавий АКТ муҳим дидактик хусусият—кўргазмалилик хусусияти касб этади. Ушбу таълим технологияси маълумотларга бой, чиройли, хилма-хиллилик, билимларнинг реал ҳаётга яқинроқлиги билан янада тушунарли бўлишига имкон яратади. Бундан ташқари ахборот-коммуникация технологияси таълим жараёнида муаммоли вазиятлар яратиш, креативликни шакллантириш, кўзланган мақсадга тезроқ ва осонроқ етиш учун имконият яратади.

Ҳар бир метод ўзида ижобий ва салбий хусусиятларни мужассам этади ҳамда ҳар қандай методни хоҳлаган дарсларимизда қўллаш ҳам тўғри келмайди, улар дарс турига қараб қўлланади (такрорлаш, янги мавзу баёни ёки презентация). Кўп ҳолларда бу педагогнинг ўзига ҳам—унинг ахборот-технологиясининг ўзлаштирганлик даражаси, ўрганиладиган мавзу доирасидаги профессионаллик компетенциясига ҳам боғлиқ бўлади. Бундан ташқари, ўқитувчиларнинг ҳаммалари ҳам АКТ борасидаги билимлари етарли ва ўз дарсларида ундан бемалол

фойдаланишади, деб айта олмаймиз. Шу нуқтаи назардан олиб қаралганда, таълим жараёнида АКТдан фойдаланиш борасидаги методик таъминот етарли эмаслиги, бу соҳада ҳали қилиш керак бўлган вазифалар кўп эканлиги маълум бўлади.

Дарс жараёнида ахборот-технологиялардан фойдаланиш мавзуни пухта ўзлаштириш самарадорлигини кўтаради. Ўқувчиларнинг мустақил равишда мултимедияли презентациялар ва лойиҳаларни тайёрлашлари уларнинг ахборот-технология соҳасидаги билимларининг натижаси сифатида кўрсатиш мумкин.

Дарс жараёнига интерактив доскаларни аудио воситалар билан бирга ишлатиш кўрғазмалилик принципини англашни осонлаштиради. Бунда кўрғазмаларни нафақат презентация шаклида намойиш этиш мумкин, балки синф тахтаси ҳам махсус маркери ва бошқа имкониятлари билан фойдаланиш мумкин.

Таълим жараёнида АКТдан фойдаланиш айниқса, чет тили дарсларида ўқувчиларда маълумотлар манбасининг фойдали жиҳатлари ва камчиликларни аниқлаш қобилияти, улар билан ишлашнинг мос технологиясини танлаш, маълумотларни қайта ишлашни ўрганиш жараёни каби муҳим компетенцияларни шакллантиришда муҳим ўрин тутади.

Юқоридагилардан келиб чиқадики, АКТ орқали ташкил этилган дарсларни қуйидаги босқичларга бўлиш мумкин:

Концептуал босқич—ушбу босқичда билимни шакллантириш,

мустаҳкамлаш, умумлаштириш ёки такомиллаштиришга қаратилган дидактик мақсад аниқлаштирилади. Шунингдек, дарс машғулотининг мақсади ва педагогик топшириғидан келиб чиқиб таълим жараёнида ахборот-коммуникация воситаларидан фойдаланиш зарурати ва ўқувчи қобилиятини ривожлантириш ҳақида баҳслашади. Шунга кўра зарурий таълимий электрон ресурслар аниқ бир метод йўналиши бўйича танланади: ўрганувчи, информацион-қидирувли, имитацион, демонстрацион, назорат, ўйинли ўргатувчи.

Технологик босқич— дидактик мақсаднинг талабларидан келиб чиқиб, уларнинг таҳлили ва танланиши, машғулот шакли (резентация, виртуал эскурсия, ўрганувчи дарс) танланади.

Бундан ташқари бу босқичда ўқитувчи техника ва дастурий таъминотни (компьютер мултимедияси, дастур воситалари) аниқлаб олади.

Операцион босқичда дарснинг асосий структур компонентлари— ўқитувчи—ўқувчи— дарсликнинг ўзаро функционал алоқларининг йўллари аниқлаштирилади.

Дарснинг технологик харитасини тузиш орқали машғулот босқичма-босқич режалаштирилади: ҳар бир босқичнинг мақсади, давомийлиги, ўқувчиларнинг дарсдаги иштирокини ташкилаштириш шакллари, ўқитувчининг дарсдаги фаолияти ва вазифалари, дарсдаги назорат шакллари ва ҳ.к.

Юқорида келтирилган имкониятлар ва компьютер

воситасидан фойдаланиш орқали нафақат тажрибали ўқитувчилар, балки ёш педагоглар ҳам юқори таълим самарадорлигига эришишлари мумкин.

Дарсларда ахборот-коммуникация воситаларидан фойдаланиш қуйидаги таълим самарадорликларини ўзида мужассам этади: 1) ўқувчиларнинг бир соат давомида катта ҳажмдаги маълумотларга эга бўлишлари; 2) ҳар бир ўқувчининг мустақил ишлаши; 3) коммуникатив вазият яратиш ва бунда ўқиш, сўзлаб бериш, ёзиш каби қўникмаларга эришиш; 4) ўқувчиларнинг дарсдаги онгли фаол иштирокини таъминлаш;

АКТ бугунги кунда ўқув ва ўрганишнинг турли соҳаларида муҳим

ўрин тутди. Бу техник воситадан фойдаланишда бизга турли презентациялар, ҳужжатли филмлар, онлайн архивлар, Ziyonet портали, олий ўқув муассасаларининг информацион-ресурс марказлари ва дунёнинг етакчи кутубхоналари яқиндан ёрдам беради.

Шундай қилиб, йилдан йилга таълим соҳасида ахборот-коммуникация технологияларидан кўпроқ фойдаланишга бўлган эҳтиёж ортиб бормоқда. Бу эса ўз навбатида ўқув материални янада қизиқарлироқ жозибали ва кўргазмалироқ ўзлаштиришга, ўқувчиларнинг мустақил ўрганишларига муҳим омил бўлиб хизмат қилмоқда.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Джураев Р.Х. ва бошқ. Таълим сифатини назорат қилиш ва бошқариш самарадорлигини ташкил этишда мактаб таълими педагогик амалиётига интерактив ўқитиш жиҳозлари ва методикасини жорий этиш: Электрон интерактив доска SENSE-BOX фойдаланувчилар учун қўлланма. Тошкент: ЎзПФИТИ, 2013.
2. Беляева Л.А., Иванова Н.В. Презентация Power Point и её возможности при обучении иностранным языкам // Иностранные языки в школе, 2008, №4.
3. Борисенков В.П. Вызовы современной эпохи приоритетные задачи педагогической науки // Педагогика, 2004, №1.
4. Г.С.Кинжаева. использование информационно-коммуникационных технологий в процессе обучения // Тил ва адабиёт таълими, 2016, №9